

СУТНІСТЬ І МЕТА МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито сутність методичної діяльності як цілісну, основу на досягненнях науки й педагогічного досвіду систему взаємопов'язаних дій і заходів, спрямованих на підвищення професійної майстерності педагога; визначено її завдання (здійснення зв'язку загальнодержавної системи освіти, педагогічної науки, педагогічного досвіду з системою внутрішньошкільної методичної діяльності; підвищення професіоналізму педагогічного колективу; зростання рівня знань учнів); охарактеризовано зміст методичної діяльності (методологічна, теоретична, дидактична, психологічна, загальнокультурна, загальнотехнічна підготовка).

Ключові слова: методична діяльність, мета, завдання, зміст, підготовка, учитель, професіоналізм.

Розробка основ методичної діяльності вчителів під впливом сучасних інформаційних технологій у педагогічній науці вимагає різнобічних системних знань про особливості підвищення рівня педагогічної компетентності кожного вчителя, надання дійової допомоги вчителям у розвитку їх майстерності. Необхідність уточнення сутності методичної роботи вчителів як компонента системи роботи школи, що є *метою статті*, з одного боку, випливає із самої сутності методичної роботи, яка, будучи частиною педагогіки, визначає педагогічні можливості різних способів її здійснення та є водночас однією зі сфер педагогічної діяльності, пов'язаною з пізнанням і перетворенням професійних знань учителів, що сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу в школах. З іншого ж боку, необхідність проведення таких досліджень зумовлена зміною сучасних орієнтирів у сфері освіти в напрямі гуманізації освітнього процесу, пріоритетності в ньому загальнолюдських цінностей, побудови ефективної системи національного виховання, розвитку й соціалізації дітей та молоді (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр).

У науковій літературі система діяльності загальноосвітньої школи має досить різноманітні компоненти, але одне з домінуючих місць посідає методична діяльність, яка ґрунтується на досягненнях науки й перспективного педагогічного досвіду.

Як показав аналіз педагогічної спадщини видатних вітчизняних науковців другої половини ХХ ст., дослідження багатьох питань системи діяльності школи були спрямовані на визначення сутності методичної діяльності, яку вони розкривали як: основний компонент організаційної структури управління освітнім процесом (О. Моїсєєв, М. Поташник, Т. Шамова); структурну ланку системи безперервної освіти (Б. Гершунський). Українські науковці під методичною роботою розуміють: компонент системи підвищення кваліфікації вчителів, який реалізується у міжкурсовий

період (С. Крисюк, А. Панасюк); форму вивчення і впровадження досягнень передового педагогічного досвіду (І. Жерносек, О. Ярошенко).

У сучасній науковій літературі проблему методичної роботи висвітлюють крізь призму діяльнісного підходу й вивчають з декількох сторін. Так, у педагогічній літературі вона визначається крізь призму інтеграційного підходу, який передбачає аналіз методичної роботи в контексті цілісної соціально-педагогічної системи. А. Єрмола відзначає, що для реалізації методичної діяльності розробляється єдиний план, визначаються провідні напрями цієї діяльності і за принципом випереджального планування координується діяльність з діяльністю методичних об'єднань, причому останні будують її з урахуванням як загальних напрямів методичної діяльності в районі, так і конкретних потреб учителів школи [1, с. 48].

На думку І. Жерносека, саме сьогодні виникли об'єктивні передумови для формування цілісного уявлення про методичну діяльність [5, с. 39]. Питання цілісності методичної діяльності висвітлювали І. Жерносек, А. Єрмола, М. Поташник, Л. Сидоренко. Автори її розуміють як "... цілісну, основу на досягненнях науки й педагогічного досвіду і на конкретному аналізі навчально-виховного процесу, систему взаємопов'язаних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагога та вихователя (професійна освіта, самовиховання, самовдосконалення), на розвиток та підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу в цілому, а в кінцевому рахунку – на розвиток і досягнення позитивних наслідків навчально-виховного процесу, оптимального рівня навчання, виховання і розвиток конкретних школярів" [5, с. 12]. Це визначення дає авторам можливість накреслити не тільки кінцеві результати методичної діяльності, а й визначити її основну мету: підвищення рівня педагогічної компетентності кожного вчителя педагогічного колективу, надання дійової допомоги вчителям, класним керівникам у розвитку їх майстерності як комплексу професійних знань, навичок та умінь. Незважаючи на те, що в їхніх працях достатньо чітко сформульовані концептуальні положення щодо теоретико-практичних основ методичної роботи як цілісної системи, до цього часу вони ще не знайшли практичної реалізації, про що свідчить нерозробленість узагальненої теорії методичної діяльності в системі роботи школи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, нормативно-правової бази та документів зі школознавства щодо методичної діяльності свідчить, що залежно від підходу до оцінювання ефективності її організації існують і різні погляди на її завдання, які змінювалися відповідно до соціально-економічних, організаційно-педагогічних факторів.

Як відомо, методична робота об'єктивно виконує роль сполучної ланки між життям, діяльністю конкретного педагогічного колективу й державною системою освіти, психолого-педагогічною наукою, передовим педагогічним досвідом. Тому для ефективної організації цієї ланки Ю. Бабанський, І. Жерносек, О. Моїсєєв визначають такі завдання методичної діяльності: поєднання загальнодержавної системи освіти, педагогічної на-

уки, передового педагогічного досвіду з системою внутрішньошкільної методичної діяльності (осмислення соціального замовлення, впровадження та використання досягнень науки й передового педагогічного досвіду); підвищення професіоналізму педагогічного колективу (вироблення єдиного педагогічного стилю, загальних позицій; аналіз конкретного навчально-виховного процесу та його результатів; запобігання й подолання недоліків і труднощів, формалізму в педагогічній діяльності; залучення педагогічного колективу до експериментальної роботи з актуальних проблем діяльності школи); формування педагогічної діяльності з метою підвищення майстерності кожного педагога на основі зростання рівня його професіоналізму та запитів. При цьому кожна група цих завдань передбачає конкретні специфічні результати. Дві перші з них “працюють” на третю, оскільки саме її реалізація наближає школу до досягнення кінцевої мети [4; 5].

З точки зору самоосвіти вчителя завдання методичної діяльності спрямовані на подолання недоліків у його підготовці – компенсаторні завдання (В. Скар, С. Батишев, С. Єлканов, В. Загвязинський, І. Раченко), пристосування до змінюваних вимог – адаптаційні завдання (О. Моїсєєв, С. Батишев, С. Єлканов, Ю. Конаржевський), а також на творче зростання вчителя – завдання розвитку (Б. Коротяєв, М. Поташник, В. Складний).

У змістовому плані А. Зевіна, І. Жерносек, О. Моїсєєв виділяють завдання методичної діяльності з підвищення кваліфікації учителів: дидактичні, етнічні, приватно-методичні [2; 5].

Отже, пропонувані завдання методичної діяльності зорієнтовані не тільки на успішне її планування, а й на розвиток, удосконалення та підвищення фахового рівня кожного педагога.

Мета та завдання методичної діяльності визначають оптимальний вибір засобів їх розв’язання. Головним з цих засобів, з погляду Ю. Бабанського, є зміст методичної діяльності. У змісті методичної діяльності Є. Березняк, А. Зевіна, О. Моїсєєв, Т. Полякова, М. Поташник, І. Жерносек виділяють у своїх педагогічних працях такі напрями:

– методологічна та теоретична підготовка вчителя, основу якої мають становити знання про закони розвитку природи й суспільства, осмислення програмних положень у галузі розбудови національної освіти, кадрової політики держави, орієнтування в її соціально-економічній політиці (І. Жерносек) [5]. Кінцевий результат методологічної підготовки вчителів вбачається у перетворенні набутих методологічних і теоретичних знань на активну життєву позицію – дійовий інструмент розв’язання педагогічних завдань;

– підготовка вчителів за окремими методиками спрямована на систематизацію розрізнених наукових знань з предмета викладання; поглиблене вивчення нових навчальних програм; підвищення кваліфікації в галузі методики викладання предмета; вдосконалення методики застосування наукових посібників, технічних засобів навчання [3];

– педагогічна підготовка, яка передбачає глибокі знання з педагогіки в цілому – дидактики та виховання, освоєння й практичне застосування теоретичних положень класиків світової й вітчизняної дидактики, методів і

прийомів активізації навчальної діяльності школярів, формування в них наукового світогляду. Загальнодидактична підготовка в методичній роботі є системоутворюючим фактором, який обумовлює весь зміст підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Виховний блок включає питання виховання на основі загальнолюдських цінностей, розвитку національної культури і традицій [4];

– психологічна підготовка, метою якої є перетворення набутих учителем психологічних знань на переконання й органічний інструмент його діяльності; формування в учителя розуміння необхідності осмисленого, наукового впливу на стан навчання й виховання дитячої особистості [3; 4];

– загальнокультурна підготовка, що поєднує обізнаність з питань етики та загальну культуру педагога. Теоретичним джерелом знань у галузі педагогічної етики є спеціалізовані праці В. Писаренко та І. Писаренка, В. Чернокозова та І. Чернокозової. Розвиток загальнокультурного рівня передбачає підвищення культури педагогічного спілкування; залучення педагогів до активного духовного життя; формування в них певних ціннісних орієнтирів;

– загальнотехнічна підготовка, яка базується на загальному технічному навчанні у школі: знання з нових інформаційних технологій, комп'ютерної техніки, аудіовізуальних засобів [3].

Отже, основними напрямками підготовки вчителя, з яких складається зміст методичної діяльності, є комплекс методологічних, педагогічних, методичних, культурологічних проблем, що висуваються і розв'язуються шляхом залучення педагогів до практичної діяльності, спрямованої на підвищення їх професіоналізму і, як результат, на підвищення рівня навчальної діяльності учнів. А. Зевіна та О. Моїсєєв відзначають, що ці напрями мають бути взаємопов'язані, взаємодоповнені і збалансовані [2], а з точки зору нашого дослідження – спрямовані на навчально-методичну діяльність школи.

Висновки. Таким чином доведено, що сутність методичної діяльності полягає у такому: цілісність досягнення науки й педагогічного досвіду, конкретний аналіз навчально-виховного процесу; системність взаємопов'язаних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення професійної майстерності кожного педагога (професійна освіта, самовиховання, самовдосконалення); досягнення оптимального рівня навчання, виховання й розвитку учнів. Визначені завдання методичної діяльності та охарактеризований її зміст доводять їх взаємопов'язаність, взаємодоповненість і збалансованість у досягненні мети – підвищення рівня навчальної діяльності учнів.

Широке коло завдань методичної діяльності, характер її постійно оновлюваного змісту, а також рівень компетентності педагогічних кадрів, який також зазнає змін, потребують різноманітних форм роботи. Тому подальшого вивчення потребують форми навчально-методичної роботи в школі відповідно до соціально-економічних та політичних змін в Україні.

Список використаної літератури

1. Єрмола А.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогами / А.М. Єрмола, О.М. Василенко. – Х. : ІМЦ, 2007. – 343 с.
2. Зевіна А.Н. К проблеме содержания методической работы в школе / А.Н. Зевіна // Вопросы методической работы. – М. : Дидактика, 1990. – С. 31–39.

3. Методичні служби України: проблема управління, професійна підготовка : навч.-метод. посіб. / під ред. Г.С. Данилова. – К. : ІЗМН, 1997. – 256 с.
4. Організаційно-педагогічні основи методичної роботи. – К. : УПКККО, 1995. – 180 с.
5. Організація методичної роботи в школі / автор-упоряд. І.П. Жерносек. – К. : ІСДО, 1995. – 108 с.
6. Сидоренко О.Л. Педагогічні умови ефективності науково-методичної роботи з учителями загальноосвітніх навчально-виховних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О.Л. Сидоренко. – Х., 1996. – 24 с.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2013.

Черевань И.И. Сущность и цель методической деятельности: теоретический аспект

В статье раскрыта сущность методической деятельности как целостной, основанной на достижениях науки и педагогического опыта системы взаимосвязанных действий и мероприятий, направленных на повышение профессионального мастерства учителя; определены ее задачи (связь государственной системы образования, педагогической науки, педагогического опыта с системой внутришкольной методической деятельности; повышение профессионализма педагогического коллектива; повышение уровня знаний учащихся); охарактеризовано содержание методической деятельности (методологическая, теоретическая, дидактическая, психологическая, общекультурная, общетехническая подготовка).

Ключевые слова: методическая деятельность, цель, задачи, содержание, подготовка, учитель, профессионализм.

Cherevan I. The essence and objective of methodological work: theoretical aspect

In the article the essence of methodological work is disclosed as a comprehensive whole based on the achievement of science and educational experience and on the specific analysis of educative process. It is a complex of interrelated actions and activities aimed at thorough professional development and workmanship of every pedagogue and educator (professional education, self-education, self-perfection). It is also directed at the development and growth of creative potential of the comprehensive school teaching staff in whole and eventually it is aimed at progress and attainment of positive effects of educative process, optimum level of education and particular pupils' development.

Methodological work objective is identified as state educational system, pedagogics, educational experience and school methodological work, teaching staff professional growth, rise of students' knowledge level interfacing. Each group of tasks expects specific results aimed at teacher's self-education, overcoming teacher training defects, adaptation to the changing requirements, and creative potential growth of all participants of educational process.

The content of methodological work is characterized in the following directions: methodological and theoretical teacher training; teacher training using specific techniques aimed at systematization of scattered scientific knowledge in subject of teaching; profound study of the new educational programs; professional development in subject teaching methodology; improvement of scientific textbooks application methods; extending knowledge in didactics and education; psychological training; general cultural training; general technical training.

In the article interrelationship, complementarity and balance of the determined tasks and directions of school methodical work is proven.

Methodological work is directed at solving a complex of methodological, pedagogical, methodological, culturological problems by means of attraction teachers to practical activity, their professional development and eventually the rise of pupil's level of learning activity.

Key words: methodological work, aim, task, content, training, teacher, professionalism.